

OPETUSMINISTERIÖLLE

SUOMEN MUUSIKKOJEN LIITTO RY:N LAUSUNTO

Opetusministeriön lausuntopyyntö - tekijänoikeusjärjestelmän arviointi ja tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen 1.3.2007 (Dnro 4/670/2007)

Suomen Muusikkojen Liitto ry on vuonna 1917 perustettu SAK:lainen ammattiliitto, joka edustaa kattavasti suomalaisia ammattimuusikkoja musiikkilajeista riippumatta. Liitossa on noin 3.400 jäsentä ja liitolla on 25 työehtosopimusta, joista valtaosassa on sovittu myös tekijänoikeuksista. Muusikojen liitto on Gramexin ja Kopioston jäsenjärjestö.

Seuraavassa numeroituina Muusikkojen liiton lyhyet vastaukset osaan lausuntopyyntöön liittyneeseen keskustelumuistioon sisältyneistä kysymyksistä.

[1] Teknisten suojausten kiertämismenetelmistä ei lain mukaan voi vapaasti keskustella esim. internetissä. Säännös kohdistuu kiistämättä suoranaisesti sananvapauteen. Vaikka joissakin yhteyksissä on väitetty näiden säännösten aiheuttavan vaikeuksia sananvapauden kannalta, ei tietoomme kuitenkaan ole tullut ongelmia käytännön tasolla. Tilannetta on kuitenkin syytä seurata.

[2] Väite siitä, että tekijänoikeuslaki asettaisi esteitä luovalle työlle, ei ole uusi, mutta sitä käytetään yhä useammin argumenttina tekijänoikeuksia vastaan. Nämä väitteet eivät kuitenkaan tyypillisesti ole lähtöisin ammattimaisten tekijöiden tai taiteilijoiden taholta, vaan enemmänkin harrastelijatyypin toiminnan piiristä. Näyttää siltä, että harrastusoiminnassa tai toiminnassa, jonka tarkoituksena on ehkä tavoitella pääsyä ammattimaisille markkinoille, on digitaaliteknologian tarjoamien välineiden myötä yhä suurempi kiinnostus käyttää hyväksi olemassaolevia teoksia ja niiden esityksiä. On myös olemassa taidemuotoja, kuten sampling hiphop-musiikissa, joissa olemassaolevien tuotteiden käyttö uusien tuotteiden rakennusaineina on enemmänkin sääntö kuin poikkeus.

Luvat ääninäytteiden käyttöön uusissa äänitteissä saadaan säännönmukaisesti hankituksi, ja tyypillisesti ilman korvausta. Myös luvatonta käyttöä esiintyy, mutta ongelma ei ole osoittautunut kovin suureksi. Toimintatavat ovat vakiintuneet, ja samplekäyttö on tavanomainen osa musiikkituotantoa nykyisen tekijänoikeuslainsäädännön puitteissa. Tekijänoikeuslaki ei aiheuta vaikeuksia tiedon saannille, vaan tekijöiden oikeudet turvaamalla edesauttaa uusien teosten julkaisemista.

[3] Tekijänoikeuslainsäädännöllä ja liiketoimintaan liittyvällä kehityksellä on yhteys, mutta eurooppalaisen tekijänoikeuden peruslähtökohta ei ole liiketoiminnan intressien vaan luovuuden suojaaminen. Vain jos tekijänoikeuslainsäädäntö tosiasiallisesti estää mielekkään tekijänoikeuksiin perustuvan liiketoiminnan, jossa myös oikeudenhaltijoiden edut on otettu huomioon, voi olla syytä tarkastella tekijänoikeuslainsäädäntöä.

Tietoomme ei ole tullut yhtään tapausta, jossa liiketoiminta olisi estynyt tekijänoikeuslain johdosta. Tiedossa sensijaan on tapauksia, joissa tekijänoikeuspohjainen liiketoiminta ei ole käynnistynyt sen vuoksi, että ei ole päästy sopimukseen tekijänoikeuksien hinnasta. Se lienee silloin tällöin väistämätöntä markkinataloudessa, jossa kaikkien toimijoiden voi lähtökohtaisesti olettaa pyrkivän maksimoimaan taloudelliset etunsa. Kokonaisuutena tarkastellen tekijänoikeus ei kuitenkaan voi muodostua esteeksi järkevälle liiketoiminnalle, koska ajatus, että myös oikeudenhaltijat pyrkivät maksimoimaan taloudelliset etunsa, sisältää väistämättä sen, että heidän on yleensä lopulta päästävä sopimukseen oikeuksien käyttäjien kanssa niiden hinnasta. Väitteet siitä, että tekijänoikeudet estäisivät liiketoimintaa, ovat poikkeuksetta kuvastaneet sellaisten toimijoiden tuntemuksia, jotka eivät ole olleet

valmiita maksamaan markkinahintaa oikeuksista. Tältä osin ei varsinaista liittymäkohtaa tekijänoikeuslainsäädäntöön ole, vaan kyse on tuotannon tekijän hinnanmuodostuksesta markkinoilla.

Liiketoiminnassa on oltava riski, eikä se voi lähtökohtaisesti olla tuotannon tekijöiden, kuten tekijänoikeuksien tuottajien riski, vaan sen, joka liiketoimintaa harjoittaa. Jos esimerkiksi musiikin radioitosta maksetaan korvausta lähinnä sillä perusteella, kuinka moni lähetystä kuuntelee, liiketoiminnan riski poistuu, ja radioyriyten keskinäinen kilpailu vääristyy. Silloin sitä, joka saa toiminnallaan kuulijoita ja siis menestyy, rangaistaan, ja se joka lähettää yhtä paljon musiikkia, mutta ei saa yhtä paljon kuulijoita, hyötyy. Tekijänoikeudellisesti relevantti käyttäminen on tapahtunut, kun lähetys on tapahtunut.

[4] Tekniikan ja tekijänoikeuslainsäädännön välinen linkki ovat ne erilaiset aineistojen käyttötavat, joita teknologia mahdollistaa. Teknologian itsessään ei pitäisi vaikuttaa tekijänoikeuteen. Laki säätelee inhimillistä toimintaa, ei teknologiaa. Jos laki kytkettäisiin suoraan teknologian kehitykseen, joka näyttää jatkuvasti kiihtyvän, ei lakia saataisi koskaan ajan tasalle.

Jakelu on sisältöjen käyttöä, ja lisäksi voimakkaasti sidoksissa tekniikan kehitykseen.

Tekijänoikeuslainsäädännössä tarkoitettujen sisältöjen ja niiden tekijöiden suojaamiseen on perusteltu ja kestävä lähtökohta. Itse asiassa laki suojaa tekijää ja sisältöjä nimenomaan käyttöön nähden. Tekijänoikeuslakia ei tarvittaisi, jos aineiston käyttäjät oma-aloitteisesti tai tekijöiden kanssa sopien huolehtisivat tekijöiden taloudellisista ja moraalisisista etunäkökohdista jollakin kohtuullisella tavalla.

[5] Suojatun aineiston taloudellisesta hyödyntämisestä on lähtökohtaisesti suoritettava korvaus. Jos tekijä ei korvausta halua, on hänellä mahdollisuus kieltäytyä kunniaista, mikä ilmentää sopimusvapauden periaatetta.

[6] Lainsäädännön tiukkuuden arviointi perustuu ensisijaisesti subjektiivisiin arvostelmiin ja odotuksiin. Ajattelun liiketoiminnan tai käytön näkökulmasta laki voi näyttää tiukalta, jos se asettaa toiminnalle rajoituksia tai edellytyksiä. Oikeudenomistajien kannalta laki voi tuntua liian sallivalta, jos tekijänoikeuden rajoitukset, kuten yksityinen kopiointi, tai kirjastokäyttö vievät pohjan taloudellisten oikeuksien hyödyntämiseltä. Nykyisellään laki edustaa kohtuullista tasapainoa eri intressiryhmien välillä. Täydellistä kaikki eturyhmät kattavaa tyytyväisyyttä on mahdoton saavuttaa.

[7] Teoreettisella tasolla tarkasteltuna voi perustellusti sanoa, että tekijänoikeuslain ei tarvitsisi lainkaan käsitellä tuottajien ja kustantajien/teollisuuden oikeuksia, joissa on kyse lähinnä investointien suojasta. Investointien suojaan liittyvä sääntely voisi hyvin sijaita muussa lainsäädännössä, joka varmaankin sopisi sellaisenaan luontevasti myös kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalaan. Käytännön poliittiset realiteetit ovat johtaneet siihen, että varsinkin lähioikeuksien alueella taiteilijoiden oikeuksia on voitu kansainvälisesti ja muutenkin kehittää vain, jos on samalla kehitetty teollisuuden investointisuojaan liittyviä oikeuksia. Koska kyse on vastakkaisten intressien välisestä tasapainosta, joka on tulosta pitkällisestä kehityksestä, jossa kaikki osapuolet ovat voineet esittää näkemyksensä, ja tietenkin poliittisesta päätöksenteosta, ei liene muuta mahdollisuutta kuin todeta, että tällainen tasapaino on aina eräässä mielessä "oikea".

[9] Rajoitusten käyttö on vain yksi - itse asiassa varsin teknisluonteinen - keino säätää tasapainoa. Itse oikeuksien sisällön saattaminen oikeaan muotoon ja oikealle tasolle on tietysti ensisijainen keino.

[11] Työsuhdetekijänoikeudelle ei suomalaisessa sopimusyhteiskunnassa ole tarvetta eikä edes luontevaa paikkaa. Asiaa on tämän tästä selvitelty, eikä selvitystoiminta ole johtanut sellaiseen lopputulokseen, joka olisi edellyttänyt työsuhdetekijänoikeuden ottamista Suomen lakiin.

Jos luodaan olettaen tekijänoikeuden siirtymisestä työsuhhteessa työnantajalle, ei työnantajalla ole syytä ryhtyä sopimustoimintaan, koska oikeudet siirtyvät työnantajalle muutenkin varsin sujuvasti. Työsuhdetekijänoikeus olisi kohtalokas isku sisältöalouden sopimuskulttuurille ja etenkin kollektiivisopimuksille, eikä se vastaa nykyaikaisen sopimusyhteiskunnan tarpeita. Työsuhdetekijänoikeuden tuominen moderniin tekijänoikeudellisten sopimusten kenttään olisi omiaan romuttamaan vakiintunutta sopimuskulttuuria ja sopimusvapautta.

Vakiintuneiden immateriaalioikeuksien omistukseen puuttuminen lainsäädännöllä olisi erityisen dramaattinen toimi, joka loukkaisi tekijöiden perusoikeuksia tavalla, joka asettaisi tällaiselle lainsäädännölle erityisiä vaatimuksia. On vaikea kuvitella, millainen kansallinen hätätila tai kriisi voisi oikeuttaa lainsäätäjän nykyaikana työsuhtetekijänoikeuden kaltaiseen sääntelyyn.

Tekijänoikeusteollisuudessa tarvittavat oikeudet siirtyvät nykyisellään täysimääräisesti teollisuuden käyttöön individuaali- ja kollektiivisopimuksin. Työsuhtetekijänoikeus veisi pohjan myös oikeuksien vapaalta hinnanmuodostukselta, eikä se sovi nykyaikaiseen markkinatalouteen miltään osin. Myös kilpailu vääristyisi, kun työsuhteista oikeuksien hankintaa suosittaisiin verrattuna muussa juridisessa muodossa tapahtuvaan oikeuksien hankintaan. Yritys, joka hankkisi tarvitsemansa oikeudet muutoin kuin työsuhteessa, kärsisi suhteessa yritykseen, joka saisi merkittävää hyötyä siirto-olettamasta. Vaikka työllisyyttä on syytä edistää kaikin tavoin, ei se voi tapahtua kilpailua vääristämällä.

Työnantajat ovat yleisesti ottaen pystyneet hyvin hankkimaan tarvitsemansa oikeudet neuvottelemalla oikeuksista kollektiivisesti ja individuaalisesti. Mikään ei osoita, että työnantajien valmiudet ja mahdollisuudet olisivat neuvottelutoiminnan osalta ratkaisevasti ja yhtäkkisesti heikentyneet, tai että ne ylipäätään olisivat miltään osin heikot. Päinvastoin, työnantajat on kautta aikain katsottu työsuhteessa vahvemmaksi neuvotteluosapuoleksi.

Kansainvälisestä näkökulmasta katsottuna suomalaiset tekijät ja taiteilijat joutuisivat työsuhtetekijänoikeuden toteuttamisen johdosta erityisen heikkoon kilpailuasemaan suhteessa muissa EU-maissa toimiviin tekijöihin ja taiteilijoihin. Työsuhtetekijänoikeus olisi niin dramaattinen muutos, että sitä ei ole missään tapauksessa syytä toteuttaa. Jos asia olisi harmonisoinnin kohteena EU:ssa, tilanne voisi olla toinen. Tämän tyyppisiin immateriaalioikeudellisiin kokeiluihin ryhtyminen voisi sopia luontevammin esimerkiksi johonkin kehitysmaahan, jossa neuvottelutoiminta olisi täysin kehittymätöntä ja vailla edellytyksiä.

Musiikkialan ja muusikkojen kannalta työsuhtetekijänoikeuden toteuttaminen Suomessa olisi erityisen tuhoisaa, varsinkin kun työsuhtetekijänoikeudella ei ole kannatusta tuottaja- eikä taiteilijapuolella. Työsuhtetekijänoikeuden tuominen musiikkialalle ei vastaisi alan toimijoiden tarpeita edes tuottajapuolella. Käytännössä työsuhtetekijänoikeus romuttaisi keskeiset työmarkkinoiden ja tekijänoikeushallinnon sopimus- ym. rakenteet alalla varsin lyhyessä ajassa. Se rajoittaisi musiikin esittäjien toimintavapautta dramaattisesti, koska levy-yhtiöiden kanssa tehdyt yksinoikeussopimukset ja esimerkiksi tavanomaiset esiintymissopimukset olisivat taloudellisten oikeuksien osalta kollisiotilanteessa. Normaalisissa live-esiintymistyössä taiteilijan työnantajalla olisi esitykseen liittyvät taloudelliset oikeudet oletuksena käytettävissään työsuhtetekijänoikeuden puitteissa, mutta taiteilija olisi toisaalta tehnyt yksinoikeussopimuksen levy-yhtiön kanssa samoista oikeuksista. Käytännössä levy-yhtiö kontrolloisi tässä asetelmassa taiteilijan pääasiallista tulonhankkimistoimintaa, koska kaikki taiteellisen työn tekeminen edellyttäisi lupaa levy-yhtiöltä.

Työsuhteessa syntyneiden teosten oikeuksien siirtymistä koskeva erityissäännös mullistaisi sen perustan, jolle tekijänoikeusjärjestelmä on aikoinaan syntynyt. Tekijänoikeus on tekijälle kuuluva henkisen omistusoikeuden kaltainen oikeus, jonka tarkoituksena on kannustaa luovan työn tekijöitä panostamaan uusien teosten luomiseen kulttuurimme monivivahteisuus varmistuen. Työsuhtetekijänoikeus merkitsisi esittävien taiteilijoiden oikeusaseman osalta paluuta 1920-luvulle.

[12] “Saman yleisön periaatteen” kirjaaminen lakiin vääristäisi kilpailua. Tekijänoikeudellisesti relevantti käyttäminen tapahtuu tarjottaessa sisältöä yleisölle, ei sitä katseltaessa tai kuunneltaessa loppukäyttäjän tasolla. Koko käsite lienee lanseerattu tarkoituksena saavuttaa alennusta tekijänoikeusmaksuihin. Laki lähtee siitä, että tekijänoikeudellisesta käytöstä on voitava sopia aina kun sitä esiintyy.

[14] Tekijänoikeuslainsäädäntö vastaa nykyajan tarpeisiin jotakuinkin niin hyvin kuin lainsäädäntö ylipäätään voi. Mitä monimutkaisemmaksi ja -muotoisemmaksi tekninen käyttöympäristö kehittyy, sitä suurempi tarve on lainsäädännössä pelkistää johtavat periaatteet, joihin sääntely perustuu. Suomalainen tekijänoikeuslainsäädäntö kestää hyvin kansainvälisen vertailun tässä suhteessa.

[15] Tekijänoikeuslain käsitteistö saattaa tuntua tottumattomalle aluksi hieman erikoiselta. Tarkemman perehtymisen myötä käsitteiden rakennelma muuttuu ymmärrettävämmäksi ja perustellummaksi, mutta käsitteistön

yksinkertaistaminen tai kansantajuistaminen ei tietenkään olisi pahitteeksi. Se on vain helpommin sanottu kuin tehty. Tekijänoikeusjärjestelmä on melko monimutkainen, mikä heijastuu asian luonteen johdosta väistämättä käsitejärjestelmään.

[19] Tekijänoikeusteollisuudessa ei julkisella vallalla pidä olla määräävää roolia. Se valitus, mitä tältä osin silloin tällöin kuuluu, on varsin usein syyllisen hakemista yrityksen ulkopuolelta huonon liikeidean tai toteutuksen aiheuttamalle pettymykselle.

[21] Sitaattisäännös ei kaipaa lainsäädännöllistä selvennystä. On parempi antaa oikeuskäytännön muovata käytännön sovellusta ajan myötä.

[22] Vaikka sisältöjen tarjoajalla on lähtökohtaisesti oltava vapaus tarjota sisältöä haluamallaan tavalla ja haluamallaan rajoituksilla tai sopimusehdoilla, nämä eivät saa olla kuluttajan kannalta kohtuuttomia. Laaja yhteensopivuus on useimmiten kuluttajan näkökulmasta kohtuullinen odotus, eikä kuluttajaa saa alistaa formaattisodan pelinappulaksi, varsinkaan maailmassa, jossa teknologioiden ja sisältöjen allianssit ovat ilmeisiä.

[23] Teknisten suojakeinojen oikeudellisen suojan oikeuspoliittinen peruste ei ole eikä voi olla teknologia- tai levittäjäyritysten suojaaminen, vaan ylipäätään sellaisen oikeudellisen ympäristön turvaaminen sisällöille, että oikeuksilla tapahtuva vaihdanta on myös käytännössä mahdollista.

[24] Vrt. vastaus kysymykseen 22. Etenkin silloin, jos teknologian ja sisältöjen allianssit vääristävät kilpailua ja aiheuttavat kuluttajille kohtuuttomia hankaluuksia sisältöjen normaalille käytölle, suojan murtamisen salliminen voisi olla rajatusti ajateltavissa.

[25] Vastikkeellisuudella ei liene määräävää merkitystä kuluttajan edun arvioinnissa. Jos kuluttaja on laillisesti saanut tietyn käyttöoikeuden, tämän oikeuden käytön on oltava myös käytännössä mahdollista.

[27] Oikeuskäytäntö on laajentanut yksityisen kopioinnin vapautta laajemmalle kuin ko. rajoituksen on tarkoituksenmukaista ulottua. Ketjukopiointi, vaikkei se näyttäisi olevan lain esitöiden valossa tarkoitettu kuuluvan yksityisen kopioinnin vapauden piiriin, on käytännössä tulkittu sallituksi. Se merkitsee, että esimerkiksi musiikkiteoksia voi käytännöllisesti katsoen rajoituksetta levittää esim. tietoverkkoa käyttäen. Kappalerajat olisi syytä kirjata lakiin niin, että varsinkin rajattomaan ketjukopiointiin voitaisiin puuttua.

[28] Sekä analogisella että digitaalisella kopioimisella päästään nykyisin käytännöllisesti katsoen yhtä laadukkaaseen kopioon. Eroa tulee vasta kun kopiosukupolvia on useampia. Toiminnallisesti suurempi ero on kopioimisessa suoraan tiedostosta verrattuna kopioimiseen toistosignaalista. Viitaten vastaukseen kohdassa 27 edellä, kappalemäärän täsmentäminen laissa selventäisi tilannetta kaikenlaisen yksityisen kopioinnin osalta.

Mitä tulee esimerkiksi nettimusiikin lisenssiehdoissa asetettuihin kopioinnin kappalerajoituksiin, se on kokonaan eri asia. Kun yksityisen kopioinnin vapaus koskee myös tällaisin lisenssiehdoin myytyjä teoskappaleita, ei kuluttajan tekemillä kopioilla ole juridista eroa verrattuna sellaisiin kopioihin, jotka on tehty vailla lisenssiperusteisia rajoituksia myydyistä teoskappaleista. Jos kuluttaja ylittää lisenssissä määritellyn sallitun kopiomäärän, hän saattaa rikkoa kauppaan liittyneitä lisenssiehtoja, mutta sillä ei ole vaikutusta yksityisen kopiointioikeuden laajuuden arviointiin.

Mikäli kaupallisesti tarjottavan aineiston tekninen suojaus estää yli tietyn kappalemäärän tapahtuvan kopioinnin, ja tämä määrä ei ylitä yksityisen kopioinnin määrällistä rajaa, on kyse tällöin yksityisestä kopioinnista, johon kuluttajalla lain mukaan on oikeus.

[29] Yksityiseen kopiointiin liittyvä kuluttajaintressi ei ole niin suuri, että yksin sen perusteella pitäisi rajoittaa aineiston tarjoajien oikeutta tarjota sisältöjä haluamallaan tavalla ja haluamassaan muodossa, siis myös haluamallaan teknisillä rajoituksilla varustettuna. Silloin, kun kyse on teknologiavalmistajien ja sisällöntarjoajien allianssien aiheuttamista kohtuuttomuuksista kuluttajan kannalta, tai kilpailunrajoituksista, voi olla tarpeen pyrkiä varmistamaan yksityisen kopioinnin mahdollisuus sopivin keinoin, joilla ei kuitenkaan pidä loukata aineiston tarjoajan toimintavapautta.

[30] Aineiston tarjoajalla pitäisi lähtökohtaisesti olla oikeus asettaa myös karenssiaika, jonka aikana kopiointi ei olisi teknisten suojausten johdosta mahdollista. Ellei kyse olisi kuluttajan kannalta kohtuuttomasta yksityisen kopiointioikeuden rajoittamisesta tai kohtuuttomasta kilpailunrajoituksesta, karenssiajan käytön pitäisi olla aineiston tarjoajan harkintavallassa.

[31] Teknisen kehityksen mukanaan tuomat mahdollisuudet omatoimiseen yksityiseen kopiointiin ovat lisääntyneet ja monipuolistuneet valtavasti. Näissä olosuhteissa ei ole tarvetta sallia yksityistä kopiointia ulkopuolisen toimesta.

[32] Ks. edellinen vastaus.

[34] Sähköinen kauppa eri eroa muunlaisesta kaupasta, mitä tulee käyttöluvan ehtojen suhteeseen loppukäyttäjän kopiointiin. Yksin sillä perusteella, että kyse on sähköisestä kaupasta, ei käyttölupa voi katsoa sisältyvän kopiointiin liittyviä oikeuksia, eikä tällaisia oikeuksia myöskään voida katsoa puuttuvan loppukäyttäjältä yksinomaan sillä perusteella, että kyse on sähköisestä kaupasta. Viitaten vastaukseen kohdassa 28 edellä, loppukäyttäjän kopiointiin liittyvät rajoitukset, jotka on asetettu pelkästään lisenssiehdoissa/käyttöluvassa, voivat olla kyseisessä sopimussuhteessa sinänsä tehokkaita, mutta yksityinen kopiointioikeus perustuu lakiin, eikä aineiston tarjoaja siksi voi esimerkiksi vaatia vastiketta kopiointioikeudesta, jonka laki jo kuluttajalle muutenkin antaa. Yksityinen kopiointioikeus menettäisi merkityksensä, jos se voitaisiin vapaasti kaupallistaa.

Jos kopiointimahdollisuutta on rajoitettu kappalemääräisesti teknisin keinoin, ei tekninen suojaus estä kopiointia ennen määrättyä kopiota, esimerkiksi viidettä. Kyse on sitä ennen selvästi yksityisestä kopioinnista, johon suojauksella ei pyritäkään puuttumaan. Kopioinnin määrälliset rajat voidaan asettaa monin eri tavoin, mutta yleensä ne käytännössä mahdollistavat kohtuullisesti kuluttajan yksityisen kopioinnin. Jos kyse on teknisestä kopiorajoitusmenetelmästä, joka mahdollistaa kohtuullisen yksityisen kopioinnin, on oikeuspoliittisesti perusteltua suojata lainsäädännöllä tällaista teknistä suojakeinoa. Käyttöluvan sisältyvien kopiointirajoitusten suhdetta yksityiseen kopiointiin tulee arvioida samoista lähtökohdista.

Lähtökohtana tulee olla kohtuullisesti rajatun yksityisen kopioinnin mahdollistaminen 1.6.2007. Esimerkiksi musiikkiteosten kohdalla olisi todennäköisesti kohtuutonta edellyttää kuluttajan tarkistavan jokaisen kappaleen osalta erikseen lisenssiehdoista, saako sitä kopioida vaikkapa omalle mp3-soittimelle.

[35] Viitaten aiempiin vastauksiin, lisensioitu kopiointi ja yksityinen kopiointi eivät ole toisiaan poissulkevia ilmiöitä. Siltä osin, kun yksityinen kopiointi ja lisensioitu kopiointi menevät "päällekkäin", kyse on lähtökohtaisesti yksityisestä kopioinnista. Lisensioitu kopiointi ja yksityinen kopiointi voivat mainiosti jatkaa rinnakkaiseloaan, kuten tähänkin asti. Mitä tulee vaikkapa perinteiseen äänitekauppaan, kopiointi on äänitteissä yleisesti ottaen kielletty kokonaan. Vasta laki antaa mahdollisuuden kohtuulliseen yksityiseen kopiointiin. Toisin sanoen, lisenssiehtojen mukaisen kopiointioikeuden (0 sallittua kopiota) ja yksityisen kopioinnin mahdollistavan lainsäädännön yhteisvaikutuksena kuluttaja saa kopioida yksityisen kopioinnin sallittuun rajaan asti, mistä eteenpäin kopiointi on kielletty käyttöluvassa. Tilanne ei muutu tältä osin sähköisessä kaupassa. Lisenssiehtojen/käyttöluvien osalta ei muutu mikään, koska niitä on voitu asettaa/myöntää ja myös asetettu/myönnetty perinteisessä fyysisten kappaleiden kaupassakin.

Siltä osin kun "lisensioitu kopiointi" ja yksityinen kopiointi menevät "päällekkäin", on itse asiassa harhaanjohtavaa puhua "lisensioidusta kopioinnista". Ajatus siitä, että sisällön tarjoaja voisi pelkällä maininnalla siirtää kuluttajan lakiperusteisen yksityisen kopiointioikeuden oman käyttöluvensa piiriin, tehden samalla kopioinnista vastikkeellista, ei ole nykyiseen oikeustilaan suhteutettuna hyväksyttävä eikä varsinkaan kohtuullinen kuluttajan kannalta. Tällaisen ajatuksen hyväksyminen vesittäisi yksityisen kopiointioikeuden täydellisesti.

[36] Lähetysoikeuksista on sovittu järjestöjen ja lähettäjäyritysten kanssa varsin kattavasti kollektiivisopimuksin. Näissä sopimuksissa on määritelty siirretyt oikeudet. Kysymys siitä, milloin edellytetään uutta sopimista ja korvausta, ratkeaa näitä sopimuksia tarkastelemalla, ja tietysti ennen kaikkia sopimalla osapuolten kesken. Kollektiivisopimuksissa käytetään yleistä tekijänoikeudellista käsitteistöä, jonka osalta on olemassa runsaasti tulkintatraditiota. Lähtökohtana tulee olla sopimustekstin ahdas tulkinta, kun kyse on siitä, onko tietty oikeus luovutettu vai ei. Sopijapuolten ei voida olettaa sopineen laajemmista oikeudenluovutuksista kuin

sopimusteksteistä ilmenee - siinäkin tapauksessa, että laajentava tulkinta olisi jonkin kansallisesti merkittävän lähettäjä- tai teknologiayrityksen etu.

[37] Puhuttaessa “lähettämisestä” yleisradiotoiminnassa, ohjelmasignaali tosiasiallisesti lähetetään kuluttajille, jotka voivat halutessaan katsella tai kuunnella signaalin ohjelmasisältöä. Aineiston tarjoaminen siten, että kuluttaja esimerkiksi itse kustantamallaan tietoliikenneyhteyksillä noutaa sisällön esimerkiksi sisällön tarjoajan palvelimelta, ei ole lähetystoimintaa lähetysoikeussopimusten tarkoittamassa mielessä eikä teknisessä mielessä tarkasteltuaan. Paremmin tällaista toimintaa esim. tietoverkon välityksellä kuvaisi sana “noutaminen”. Jos se rinnastettaisiin perinteiseen lähetystoimintaan, kaikki internetin sisällöt, silloin kun niitä käytettäisiin, olisivat lähetystoimintaa. Tämä ei tietenkään voi pitää paikkaansa.

Esimerkiksi DVB-T -lähetykset eivät edellyttäneet uutta sopimista tekijänoikeudellista syistä, vaan YLE halusi tarkistaa uusintakorvausjärjestelmää, korvaustasoa ym. materiaalisia ehtoja.

[39] Lähetystekniikan vaihtuminen analogisesta digitaaliseen on katettu YLE:n ja liittojen välisin sopimuksin, vrt. vastaus edellisessä kohdassa. Uusien lähetystekniikoiden osalta ei vastaavankaltaiseen sopimiseen ole mitään asiallista estettä. Kyse lienee lähinnä siitä, mitä kautta ja missä pöydässä sopiminen tapahtuu.

[40] YLE-kollektiivisopimuksissa ei ole suoranaista linkkiä yleisömäärään, ei todelliseen eikä potentiaaliseen. Ajateltu yleisömäärä on otettu jossakin määrin mutta varsin kaavamaisesti huomioon siinä, että pienemmän yleisön kanavilla uusintakorvaustaso on alhaisempi.

[41] Kysymys näyttää olevan jossakin määrin johdatteleva. Viitaten vastaukseen 37 edellä, tulkinta, jonka mukaan viestintämarkkinoiden eri lohkoilla tapahtuva toiminta olisi lähetystoimintaa, ei ole mitenkään selvä tai yleisesti hyväksytty. Tietämättä tarkemmin mitä viestintämarkkinoiden eri lohkoilla tapahtuvat “lähetykset” kysymyksessä tarkoittavat, tähän on mahdotonta vastata. Kohtuullisen selkeänä lähtökohtana voitaisiin pitää sitä, että perinteinen yleisradiolähetystoiminta on yksi viestintämarkkinoiden lohkoista, ja muut toimintamuodot ovat vastaavasti muita viestintämarkkinoiden lohkoja tai sijoittuvat jaottelussa näille muille lohkoille.

[42] Lainsäätäjän kannattanee pysytellä sivummalla, kun kyse on tavanomaisen neuvottelutoiminnan piiriin kuuluvista asioista.

[46] Edelleenluovuttamisoikeus ja teoksen muuttamisoikeus ovat keskeisiä tekijöiden oikeusasemaan vaikuttavia oikeuksia. Säännöksen kumoaminen johtaisi tekijöiden oikeusaseman olennaiseen heikkenemiseen, johon ei ole perusteita. Edelleenluovuttamisen osalta kyse on paitsi suoranaisesti taloudellisista seikoista, myös siitä, miten tekijä profiloituu taiteellisesti levittäjänsä kautta. Muuttamisoikeus liittyy moraalisiin oikeuksiin, joita pitäisi pikemminkin vahvistaa eikä heikentää.

[47] “Use it or lose it” -periaatteen sisällyttämistä lakiin olisi syytä harkita. Ajatuksena olisi, että jos hankittuja oikeuksia ei käytetä, ne palautuisivat tekijälle. Tämä olisi omiaan tehostamaan oikeuksien hyödyntämistä ja lisäämään kilpailua.

[48] Sääntelyssä olisi syytä entistä selvemmin ottaa huomioon sopijapuolten epätasapainoinen asema. Kun mediateollisuuden ja käyttäjätahojen omistus on nykyisin erittäin voimakkaasti keskittynyt ja kansainvälistynyt, yksittäinen tekijä on entistä heikommassa neuvotteluasemassa suhteessa näihin yrityksiin. Työsuhtetekijänoikeuden tuominen Suomen tekijänoikeuslakiin olisi lopullinen isku, jolla yksilön ja myös liittojen neuvotteluvoima riistettäisiin lopullisesti. Sen sijaan lakiin tulisi sisällyttää nykyistä selkeämpi ja tehokkaampi tekijänoikeussopimusten kohtuullisuutta koskeva sääntely.

[49] Elokuvaamisoikeutta koskeva olettasäännös pitäisi muuttaa nykyisiä elokuvan markkinoita vastaavaksi sikäli, että olettaja pitäisi poistaa kaikilta elokuvan markkinoiden osa-alueilta. Elokuvatuottajien neuvottelukapasiteetin ja -taitojen aliarvioiminen voitaisiin jo mainiosti lopettaa.

[55] Global license -mallin voi katsoa tarjoavan joitakin kiinnostavia ratkaisumalleja tilanteessa, jossa nykyisenkaltaisen transaktiopohjaisen järjestelmän mahdollisuudet on lopullisesti tai hyvin suurelta osin menetetty.

Siitä, ollaanko tällaisessa tilanteessa jo nyt tai kenties jossakin vaiheessa myöhemmin, vallitsee erilaisia käsityksiä. Niin kauan kun transaktiopohjainen malli tuottaa, ei voitane katsoa sen olevan tiensä päässä. Ne, joille nykyinen transaktiopohjainen järjestelmä tuottaa vähiten tuloja tai jotka ovat tyytymättömmimpiä osuuteensa tuloista, ovat luonnollisesti innokkaimpia järjestelmän murentajia ja mm. global license -mallien kannattajia. Osa musiikin esittäjistä kuuluu tähän ryhmään, mutta valtaosa lienee edelleen transaktiomallin kannalla.

Yleinen lisenssi ei kuitenkaan kovin hyvin sovellu kansainvälisen tekijänoikeuskonventioiden puitteisiin. Global license -järjestelmän laajamittainen toteuttaminen edellyttäisi kansainvälisen tekijänoikeusjärjestelmän perustavanlaatuisia muuttamista, mikä on ajatuksena erittäin vaikea. Ongelmaksi nousisivat myös omaisuuden suojaan ja perusoikeuksiin liittyvät kysymykset.

Riittävän jakosumman kerääminen oikeudenhaltijoille esim. laajakaistaliittymän kuukausimaksun yhteydessä lienee mahdoton tai ainakin äärimmäisen haastava tehtävä. Varsinkin kun laajakaistan hinta näyttää alenevan, on vaikea ylläpitää entistä tasoa lisenssimaksussa. Ei ole myöskään mitään tietoa siitä, mitä kaiken mahdollisen sisällön jatkuva saatavuus ilman välitöntä kustannusta vaikuttaa sisältöön liittyviin arvostuksiin kuluttajien piirissä. Jos arvostus vähenee, sen seurauksena voi yleinen kiinnostus tällaiseen vesijohtovedenomaiseen sisältöön vähentyä. Arvostuksen ja kiinnostuksen vähentyessä ei sisällöstä pidemmällä aikavälillä voi saada entisen tasoista tai pahimmillaan mitään vastiketta.

[57] Tekijänoikeuteen vetoamisesta voi luopua jo nyt. Mitään erityissäännöstä, varsinkaan olettasäännöstä, ei siltä osin pidä laatia.

[60] Lupaolettamasta ei ole tarpeen erikseen säätää. Ns. implied license voi tulla ilman erityistä sääntelyäkin kysymykseen tietyissä tilanteissa, joissa aineiston oikeudenhaltija itse synnyttää perustellun odotuksen siitä, että aineisto on tietyn tavoin käytettävissä. On parempi jättää tämä kysymys esimerkiksi tietoverkossa muovautuvien käytäntöjen ja oikeuskäytännön varaan.

[68] Lainsäätäjän pitää suhtautua neutraalisti DRM:ien käyttöön, eikä missään tapauksessa pyrkii vaikuttamaan siihen, lisääntykö tai väheneekö niiden käyttö. Tämä on jätettävä alan toimijoiden harkintaan ja markkinoiden ratkaistavaksi, kuitenkin kysymykseen 29 edellä annettuun vastaukseen sisältyvällä varauksella.

[69] Sikäli, kun markkinoilla ilmenee tilanteita, joissa kuluttajan käyttömahdollisuuksia kohtuuttomasti rajoitetaan vaikeuttamalla yhteensopivuutta ja käytettävyyttä esimerkiksi sisällöntarjoajien ja laitemyyjien allianssien johdosta, yhteensopivuuskysymykset ja kuluttajansuoja ovat luonnollisesti relevantti kysymys.

[82] Esittävien taiteilijoiden suoja-aika pitäisi pidentää tekijöiden suoja-aikaa vastaavaksi. Eri pituisille suoja-ajoille ei ole olemassa asiallisia perusteita. Äänitetuottajien ja taiteilijoiden suoja-ajan alkamisen määrittymisperusteet on tarpeen niin ikään yhtenäistää.

[87] Ottaen huomioon, että kirjastoäänitteiden käyttö on yhtä laajaa tai laajempaa kuin itse hankittujen äänitteiden käyttö, karenssiaika olisi hyvin perusteltu äänitteiden kirjastolainauksessa. Nykytilanteessa kirjastolainaus syö merkittävän osan kaupallisen jakelun potentiaalista.

[88] Tulojen jaksottaminen usealle vuodelle helpottaisi tekijöiden verotuksellista asemaa. Jossakin määrin tämä on mahdollista jo nyt, mutta säännöstön selkeyttäminen olisi tarpeen.

[89] Luonnollisen henkilön tekijänoikeustulon verottaminen pääomatulona ei ole verojärjestelmän yhdenmukaisuuden eikä tekijöiden ja lähioikeuksien haltijoiden pääjoukon edun kannalta tavoiteltavaa.

[90] Kun tekijänoikeustuloon ei nykyisellään liity sosiaaliturvaa, kaikki parannukset olisivat sinänsä tervetulleita. Niin kauan kuin sosiaaliturvan muusta kuin itse tekijänoikeustuloista otettavasta rahoituksesta ei ole sitoumuksia valtiovallan taholta, ei kehittämiselle löytyne kannatusta.

Annamme tarvittaessa mielellämme lisätietoja ja täsmennyksiä.

Helsingissä, 1. kesäkuuta 2007

Suomen Muusikkojen Liitto ry

Ahti Vääntinen
puheenjohtaja

Lottaliina Lehtinen
lakimies